

VĚTRNÍK

Vydává MNV ve Vysokém nad Jizerou s aktivem kulturních pracovníků

Větrník - roč. III. - č. 4.

Ve Vysokém n. Jiz. 24. 4. 70.

Revoluční dny v květnu 1945 ve Vysokém nad Jizerou.

3. května 1945 přijelo do Vysokého auto, ozdobené československými vlaječkami a poručík Kocourek a dva financi Vašák a Musil hlásili, že dávno očekávaný den osvobození konečně nadešel. Na domech hned zavířily prapory, lidé se objímali, německé nápisy se sundávaly a ze země jakoby vyrostl Revoluční národní výbor.

Z bývalé Kramářovy vily stěhovaly se německé ženy s dětmi do nejbližší německé vesnice, do Raketnice.

Jakmile v Raketnici a v Jablonci nad Jizerou přišla mezi nacisty zpráva, že Vysoké si dovolilo pozvednout hlavu a že se německé ženy musily do Raketnice odsunout, hned byla německými polními četníky zorganizovaná nacistická mládež Hitlerjugend. Byli to chlapci od 12-15 let. Dostali revolvery, dýky, pancéřové pěstí i kulomety. Do čela se jim postavil trafikant a sklář Schatz z Raketnice. V Jablonci dostali napít na kuráž a táhli v noci přes Jablonecký kopec a Tříč spolu s polními četníky obsadit vzpurné město.

V pátek 4. května časně ráno byli spící občané probuzeni střelbou, ranami z odpalovaných pancéřových pěstí a rány pažbou otřásaly dveřmi i okny. Zděšení občané viděli německé vojáky s napřaženými puškami jak přískokem postupují od domu k domu. Ranou pažby na dveře a křikem, že budou střilet, vynutili si otevření a po zuby ozbrojení chlapci prohledávali domy, hledali zbraně a ozbrojené muže. Když nic nenašli, hnali všecky muže od 14 let s rukama nad hlavou na náměstí. Nejtěžší okamžik nastal, když byli někteří muži naloženi na auto a odvázeni neznámo kam. Na štěstí je ale vezli jen k odstraňování barikád / zábran / kolem města. Ve městě se skrývali dva Arméni. Při poplachu utíkali parkem, ale jen jednomu se podařilo utéci. Druhý, lékař Dr. U. Chačaturjan vběhl klukům přímo do rány a to byla druhá oběť těchto dnů.

První byl stanovský občan Kopal, který se pokusil sám odzbrojit četníka na německé celnici pod Petruškovými vrchy a tam byl zastřelen. Pancéřové pěstě byly hozeny na divadlo a na hotel Nečásek na náměstí. Střepina z této zbraně, která prolétla mezerou mezi hotelem a domem Heřmanských smrtelně zranila na balkoně Zdeňku Nesvadbovou, která šla uložit naši státní vlnjku. Zraněná za několik dní zemřela za strašlivých bolestí na tetanus.

Obecní rada sice na náměstí s Němci vyjednávala, ale kluci dál prohledávali domy směrem ke Staré Vsi. Zabouřili na dveře domu čp. 109 u Josefa Háška, truhláře. On otevřel a když viděl na sebe namířenou zbraň, chtěl zase zavřít. V tom ale padla rána a to byla čtvrtá oběť toho dne..

Z blízkých domů, Antonín Patočka a Josef Knížek, vyšli se podívat co se děje. Oba už starší, nedoslýchaví, na pokřik kluků: "Halt!", přidali spíše do kroku a tak padly další dvě rány a počet obětí vzrostl na šest.

Výstřely poplašily klidné obyvatele staroveského návsi a mnozí bez rozmyšlení přechali směrem na Starou Ves a Barejtu kopec. Tak se snažili uprchnout tovární mistři Josef Lucháček, Josef Řehák, Štěpán Votoček a Josef Pekař. U továrny na louce kluci všechny zastřelili. To bylo už desáté zastřelení od kluků, kteří si přišli do Vysokého zahrát na vojáčky.

5.května povstala Praha.Hitlerjugend a četníci v našem obsazeném městě čekali nápor partyzánů od Semil a vytáhli proto za město a obsadili protitankový příkop.Z Roprahtic šel do Vysokého pro cukr na nákup školák Jiří Nesvadba a to byla poslední oběť,poslední nevinně prolitá krev našich bezbranných občanů.

6.května se stáhla německá klukovská posádka zpět do Jablonce.

/ Archiv Vlastivědného muzea /.

Vděčnou a věčnou vzpomínku národnímu hrdinovi Božence
Škrabálkové.

Milá Boženko!

Nebyla jsi rodačkou z našeho kraje věrných "Zapadlých vlastenců". Avšak svým rodovým původem jsi od nás.Tvůj tatínek byl naší krve, opravdu horského původu.Narodil se v hoření Škrabálkové chalupě na vysoké " Polopruti."Z Modřic u Brna,kde byl tvůj tatínek správcem cukrovaru a zároveň obětavým menšinovým pracovníkem,nebo později z Oslavan či Carlova ve Skotsku či Enže u Lince,sem k dědečkovi,babičce a tetám Tě přiváželi prožít chvílky bezstarostných dětských radostí, sem jsi se " pašovala" za okupace od našich z Hoškova kopce,když jsi utekla před nacistickým důstojníkem z Lince,když po maturitě Tě chtěl za každou cenu získat za svou manželku a skrývala se před ním pak střídavě buď u strýčka Metelkova ve Tříči,anebo u příbuzných z maminy strany na Moravě,u nás v Praze.To jste se starším bratrem byli už členy odboru tehdejšího našeho Spolku rodáků a přátel Vysokého a okolí.

Als to jsi už měla jinou lásku,lásku nade všechny.Lásku k pokořenému národu a vlasti těžce zkoušené a deptané nacistickými okupanty.Při nečekaných příjezdech k nám do Prahy několikrát jsi se střetla s našimi hosty,kterým jsme občas poskytovali úkryt.Přivedla jsi nás nejednou do rozpaků - nás i ty naše milé,kteří se nesměli příliš ukazovat na světle.Já Ti jako děvčeti nevěřil,ale ještě méně Ti důvěřovali ti naši skrývaní hosté.A když jsi se pro svou perfektní znalost němčiny stala úřednicí hejtmana a pak pracovního úřadu a přijela jsi zase nečekaně se žádostí,abych Ti urychleně zprostředkoval styk s jedním z důstojníků,občas u nás do té doby hostujících,vyvolala jsi u nás zmatek a hrůzu,kterou jsem snad pocítil poprvé od naší březnové okupace.Nevěřil jsem Ti,že ho chceš získat pro posílení vojenské kázně a autority v partyzánské jednotce,která se začínala formovat v blízkosti Tvého bydliště na Českomoravské výsočině.V jednotce,kterou původně tvořili Tví mladí přátelé s Tvým bratrancem Mírou Habrovcem...

Až nejednou po čase došla hrozná zpráva:Boženka byla asi 26.února 1945 zatčena a po prožitých několika dnech krutého vyšetřování v Kounicových kolejích v Brně odvezena do Mauthausenu...

Přišel radostný květen 1945.Vracely se zbytky našich mučedníků z koncentračních táborů.Jen Ty jsi se stále nevracela.Nemohla jsi se už vrátit.Těsně před osvobozením Mauthausenu 22 let Tvého nadějného života dne 11. dubna 1945 přetrhla a ukončila smrtící lázeň v plynové komoře.Spolu s Tebou tak skončilo 29 dalších českých vlastenců.

Teprve později se mi podařilo zjistit,že z Tvé skupinky mladých partyzánů za Tvé účasti a vydatné pomoci se rozrostla významná skupina " Třetí československé úderní roty " se sídlem v Louňovce u Tišnova,která Ti svěřila řízení své zpravodajské služby.A po tomto zjištění jsem Tě - takové mladé romantické děvčátko - odprošoval za sebe,za pochybnosti a nedůvěru a za onoho vyššího důstojníka,který Ván,většinou nevojáckou,mladým lidem - také spíše z nedůvěry - odmítl spolupráci v aktivní odbojové činnosti.Ne nadarmo dostalo se Tvé partyzánské " Třetí československé úderní rotě " nejvyšších vyznamenání.Právem Ti moravská Ženy vybudovaly důstojný pomník před sokolovnou v Tišnově a při jeho odhalení 7.června 1947 zvláštní zástupce tehdejšího ministra národní obrany arm.gen.L. Svobody Ti propůjčil nejvyšší čsl.vyznamená-

ni " Československý válečný kříž 1939 - 1945 in memoriam." S úctou a obdivem moravské ženy i Tví přítel z partyzánské skupiny hodnotili ve vzpomínkových člencích Tvou statečnost v odbojové práci, ale i hrdinství při krutých výsledcích. Nikoho jsi neprozradila, nepotvrdila ani to, co vyšetřující věděli od jiných.

S pýchou a hrdostí vzpomínáme dnes Tvé příkladné oběti. A s Tebou si připomínáme i světlou památku Tvého tatínka, syna chalupníka z vysocké " Poloprti ", i Tvé statečné maminky, že Tě podporovali v Tvé odbojové práci a stejně statečně poskytovali úkryt / při tatínkově nemoci / Tvým spolubojovníkům.

Cest Tvé světlé památce! Nechť tato příbuzenská a krajanská vzpomínka se stane i výrazem vděku rodného kraje Vašeho tatínka, kraje, který jste oba měli srdečně rádi.

M.C. Metelka.

Padli, abychom svobodně žili....
Vzpomínka na Antonína Večerníka .

Vzpomínáme u příležitosti 25. výročí osvobození naší vlasti, že dne 20. ledna 1940 zemřel v Oranienburgu ve věku 51 let

Antonín Večerník,

člověk zlatého srdce, úředník Legiobanky, jeden z prvních, kteří se stali obětí daleko od vlasti, kterou tolik miloval. Zpráva o jeho smrti otřásla nejen jeho nejbližšími, ale všemi, kdož jej znali, neboť těžko bylo uvěřiti, že ten statný muž tak brzo podlehl. Byl rodákem z Jesenného, kde se narodil 10. března 1888. Když vychodil měšťanskou školu ve Vysokém n. Jiz. dopřál chudý otec nadanému chlapci obchodní školu v Horicích. Svým přičiněním domohl se pak místa ve filiálce Živnobanky v Jihlavě. V tomto svém působišti vynikl i jako cvičenec Sokola a Sokolství stalo se jeho láskou stejně jako věrné pouto k rodným horám.

Vypukla první světová válka a on byl mezi prvními českými vojáky, které Rakousko povolalo do zbraně, ale také mezi prvními, kteří přeběhli ke slovanským bratrům a vstoupil do ruských legií. Po 6 ti letech válečných útrap vrátil se přes Vladivostok domů, aby si založil šťastnou domácnost. Oženil se s vysockou rodačkou Marií Bartoníčkovou, dcerou vysokého perníkáře.

Ale jako bojovník za sociální práva bankovních úředníků a zaměstnanců bank byl při stávce hydry Právo velkokapitalistického režimu vyhozen na dlažbu a uplatnil se později jako zdatný korespondent v Legiobance v Praze. Tento nadšený český vlastenec drtivě nesl březnový vpád ozbrojených nacistů do vlasti a do mateřky Prahy. V předvečer 28. října 1939 poslouchal v kruhu rodinném zahraniční rozhlas, s pohnutím stál v pozoru při zvucích státní hymny. Ráno se svátečně oblékl, rozloučil se s manželkou a dcerkou a více je nespátřil. Na cestě do banky koupil si barevnou trikoloru na kabát a šel do kanceláře. Při pilné práci nevěděl ovšem, že zatím rozhlas již varoval před zjevným nošením odznaků svobody a na cestě z Legiobanky byl před Petschkovým palácem zatčen gestapem, při výslechu v Petschkárně ztýrán, uvězněn nějaký čas na Karlově náměstí v Praze a pak odvezen s ostatními spoluvězni do Oranienburgu u Berlína.

Odtud psal ještě poslední svůj dopis, ale v zápětí dochází telegram s neuvěřitelnou zprávou o jeho smrti. Na zelený čtvrtek 1940 dochází na městský úřad ve Vysokém n. Jiz. urna, která byla dne 1. května 1940 rodinnými příslušníky uložena na vysockém hřbitově, protože účast občanstva byla úředně zakázána. Při tryzně za oběti okupace na vysokém náměstí dne 16. června 1946 bylo jméno Antonína Večerníka uvedeno v abecedním pořadí na katafalku. Malokdo si při tom uvědomoval, že tento nadšený Sokol a legionář byl první obětí z našeho podhoří za druhé světové války.

Bohuš Josífek.

Byla to doba her a malin nezralých.

II.

Po skončení kuličkové sezóny nastal čas káč a obrouček. Káča, to byl takový malý kužel asi 7 cm vysoký, na širší straně o průměru asi 5 cm. Byla ze dřeva a na hrotu měla vružený cvoček s kulatou hlavičkou, aby lehce klouzala po zemi. Po celé délce měla vysoustružený šroubovitý závit do něhož se omotával provázek na krátkém bičíku. Dvěma prsty a palcem levé ruky se přidržela k zemi, pravou rukou s bičíkem se prudce trhlo, provázek se svižně rozvinul, a tím se káča roztočila. Pak se už jen občasným šlehnutím její rotace přikrmovala. Byli kluci, že jim káča "lítala" bez přestání třeba hodinu aniž se skácela. A poněvadž při ostřejším šlehnutí i poskočila, dovedl některý šikula prohnat káču po pěkném kusu náměstí. Když se jich tak pár sešlo, byla to veselá práska-nice za výskotu při šikovném šlehu. Vedle zábavy to byla i užitečná škola postřehu a zručnosti. Škoda, že káčám - tedy těm dřevěným - dnešní doba už odzvonila.

Čas káč byl i časem obrouček. Dnešní kluci oplývající koly a práska-jícími a sardutými překoři nikdy nepochopí, co to bylo tenkrát za roz-koš a zábavu přehánět obroučku, napalovat ji v roz dováděném bě-hu klackem, a dobíhat a znovu napalovat, řídit její směr a zatáčky, i jem-ně ji přibrzďovat, tu v mírném klusu s kutálející se obroučkou po boku, tu v šilém běhu šlo-li o závod. Byl to tehdy náš jediný letní dopravní prostředek. Vždyť ani ty dnešní koloběžky tenkrát ještě nespatřily svět-lo světa. A pak k ilusi jízdy nám musely stačit a také stačily jen ty prosté obroučky.

Byly to obyčejné obrouče z menších soudků, někdy i dřevěné, pak i ze slabé železné tyčky, které měly již zabudovanou poháněcí tyčku s očkem na jednom konci, jímž obroučka klouzala. Ale s tou se muselo umět jez-dit, aby se při jízdě nezasekávala. Takle při jízdě krásně zvonila. S obroučkou se dělaly i jiné kumsty. Šikovný kluk ji dovedl mrsknout před sebe na vzdálenost několika metrů, a obroučka se mu poslušně při-kutálela zpět jako bumerang. Jako dnes vidáme u zdi domu opřená kola, bylo tehdy možno vidat u domovních dveří opřenou obroučku s klackem nebo polínkem dřeva, když si uřícený jezdec šel právě domů chlápnout vody nebo za jinou potřebou či povinností.

Kdyby tak pánbůh dal, a našli se ještě dva pošetilí staříci, abych si sám nepřipadal tak neúnosně směšný, na mou duši, rád bych to ještě jedinkrát a naposled okusil. Jak s tou káčou, tak i v mírném poklusu s tou zlatou, skromnou a zapomenutou obroučkou po boku.

Prokop Hásek.

Kam s odpadním materiálem?

Po mnohá desetiletí sloužila tak zv. Varoulova skála pro skládku materiálu všeho druhu, což bylo pro občany vysoké velmi výhodné, již ze stanoviska, že to je velmi blízko od města. Děti zde měly právě své eldorádo. Dnes obě jámy / dobýval se zde kámen ke stavebním účelům - né však kvalitní / jsou již dávno zasypány a povrch slouží k jiným účelům.

V posledních letech našlo své semeníště u Bouzkovy skály ne právě vzhledně pro turisty a rekreanty, putující krásnou procházkou k Dykové skále. Dnes rovněž je toto místo likvidováno, avšak krápným činem bylo by na místě, aby i provedena byla zde pozemní úprava. A jak to vypadá dnes?

P e t r u š k o v y v r c h y,

lom, ze kterého se lámal velmi hodnotný kámen nazelenalé barvy pro stavbu školy na náměstí, slouží za nynější útočiště pro veškerý odpad-ky. Pokud se týče místa, nebylo řešení špatné, ale pro větší vzdálenost pro občany nevýhodné a tito jsou ještě odkázáni s odvozem materiálu

na soukromou nebo městskou dopravu.

Dovezeno bylo již do lomu hodně materiálu, ale nemohu se smířiti, aby se tam také odvážel na věčné časy železný materiál, po kterém volají naše hutě.

Tento železný materiál se tam odváží jen proto, že MNV nenašel ve městě vhodné a příležitostné místo pro odvoz nákladním vozem. Dnes Sběrné suroviny platí za lkg železného šrotu 20 haléřů a sám Kovošrot nabízí se pro odvoz, jen zavolati číslo telefonu. Každým rokem sice provádí se v každé obci v jarním období sběr železného odpadu, ale stávají se případy kam s tímto odpadem po tomto sběru / úklidy, ze zbořeníšť atd. / Co metrických centů leží ležem na Petruškových vrších ! Což by se nenašlo místo na Šrétrově zahradě na které dnes hospodaří s místem kdekdo ? Vždyť obec by zde našla mimořádný příjem a hlavně naše hutě žádány železný odpad.

.....

V územním plánu obce Vysoké je nutno také počítat nejen s plánem komunikací, stavby budov, ale s místem kam s odpadním stavebním materiálem ze zbořeníšť.

Bohuš Josífek.

Něco o kopané u nás ve Vysokém.

Tak již pomalu budeme zase chodit na kopanou. To nám ta zatracená zima pěkně uběhla!?

A kdy se vlastně začalo u nás ve Vysokém hrát? Přesný rok nevíme. Hrál se dlouho neorganizovaně, jen tak a někdy. Víme však určitě, že roku 1905 si pozvali naši kopáči své soupeře z městečka Semil a že to dostali 20 : 0 - ovšem, že naši. Hrál se Škrbkovými na úhoru. Místo brank do země vrazili dva kály a už se hrálo. Kde byl míč, tam bylo našich deset hráčů, takže se brzy uštvali, jen z nich lilo. Ale velmi vesele se při tom bavili, směli se a na sebe pokřikovali. To byl asi první zápas ve Vysokém.

Jinak se také kopávalo na sokolovně v parku, pod parkem na farském a dokonce na náměstí. Se hrou nás seznámili vysocí studenti, kteří při svém prázdninovém návratu přinášeli z měst současné novoty.

V pozdějších letech se chodilo na kopanou na blízká Petruškova vrcha. To již existoval SK Vysoké n. Jiz. Přesný rok založení také neznáme, ale máme zápis z roku 1931, kdy byl SK Vysoké znovu obnoven. V jeho celé historii je totiž zajímavé to, že vždy po několika letech velmi aktivní činnosti, nastává doba úplného klidu. / Zápisové knihy se tu ztrácejí /.

Nejčastějšími našimi soupeři byla mužstva Semil, Jilemnice, Zásady, Jablonečka, Hamrů, Tanvaldu. Pak jsme také často hráli se Železným Brodem, Novou Pakou, s Láznemi Běláhrad, s Turnovem a dvakrát s SK Slavií Praha.

Od roku 1944 hrajeme kopanou na velmi pěkně položeném plácku za hřbitovem. Po několika terenních úpravách můžeme být a také jsme hrdi na toto hřiště. Jen bychom to měli také vždycky pěkně hrát.

V současné době kopeme jako oddíl T.J. Jiskry Vysoké n. Jiz. Máme tři mužstva - žáky, dorost a muže. Hrajeme okresní přebor a jsme po podzimním kole zatím na 7 místě. Letos jsme dostavili novou kabinu a na jaro jsou připravené nové branky.

Doufáme, že se nám s návratem sluníčka vrátí i pohoda na hřiště. Pevně věříme, že se vrátíte také Vy, kteří máte kopanou rádi. Tedy - na shledanou !

Přistě něco veselého o těch starších kopáčích.

Karel Doubalík
kronikář oddílu.

Narozeniny.

V měsíci dubnu oslavily své narozeniny tyto naše občanky:

pí. Marie Nigrinová	1. dubna	81 let,
pí. Františka Šilhánová	2. dubna	80 let,
pí. Františka Nečásková	14. dubna	88 let,
pí. Marie Šrétrová	21. dubna	77 let,
pí. Božena Mařátková	25. dubna	82 let.

Umrtí.

20. března zemřel náhle Josef Čmuchaček, bývalý řezník, ve věku 57 let.
6. dubna zemřela pí. Anna Hnyková, rozená Jandurová ve věku 75 let.

Různé zprávy.

Poděkování.

Vlastivědné muzeum ve Vysokém n. Jiz. děkuje tímto bratřím Jaroslavu, Josefu a Bohumíru Kučerovým, rodem ze Tříče, za krásný národopisný dar: 1 malované skříň / r. 1827 /, 1 malované truhly, 1 dubového selského stolu a starého zem. nářadí.

Jako každý rok, tak i v letošním jubilejním roce, připravují se u nás ve Vysokém n. Jizerou květnové oslavy s tímto programem:

v předvečer 1. máje lampionový průvod / v případě příznivého počasí /,
1. května ráno budíček. Dopoledne koncert dechové hudby na náměstí.
Večer pořádá TJ Jiskra v Krakonoši Májovou veselici.
5. května uspořádá ZDŠ běh vítězství.
8. května v 19 hod. Slavnostní zasedání MNV, spojené s opakováním
5. černé hodinky.
9. května dopoledne pokládání věnců k pomníku obětem 2. světové války.
Dopoledne koncert dechové hudby na náměstí.
Večer pořádá SRPŠ při ZDŠ společenský večer v zotavovně ROH Větrov.
Případné změny nebo doplnění programu bude oznámen v místním rozhlasu.
V letošním roce oslavíme 25. výročí našeho osvobození a 25 let trvání Národních výborů. Abychom se těchto oslav důstojně zhostili, jest potřeba vykonat ještě hodně práce. Věříme, že svou prací pomůžete ať již při úpravě okolí svých domů tak i hezkou výzdobou, přijmete pomoci při uklidě veřejných prostranství a přispějete tak ke zlepšení svého města.

Na všechny akce Vás srdečně zveme a věříme, že se všech akcí zúčastníte.

MNV, NF, výbor pro májové oslavy.

Větrník vychází jednou za měsíc. Řídí redakční rada. Příspěvky zasílejte nejpozději do 15. každého měsíce do Vlastivědného muzea.
Cena 1.- Kčs.